

Opinia publică bucureșteană față de procesul din Dealul Spirii

Cu jumătate de veac în urmă a luat ființă Partidul Comunist Român, vâstar viguros răsărit din tradițiile înalțate ale mișcării noastre muncitorești, care din primul moment al existenței sale a acționat ca port-drapelul luptei clasei muncitoare, al tuturor oamenilor muncii pentru triumful înalțelor idealuri de libertate socială și națională, pentru progresul general al patriei.

Drumul urmat de partidul comunist, ca orice ascensiune spre culmi, a fost deosebit de greu, plin de obstacole, adesea presărat cu jertfe. Și toate acestea pentru faptul că cercurile reacționare ale burgheziei și moșierimii nu s-au putut împăca nici un moment cu existența unui asemenea partid. Arestarea covârșitoarei majorități a delegaților la congresul din mai 1921 și internarea lor în închisorile Jilava și Văcărești unde au fost supuși unui regim inuman, atroce, deferirea acestora justiției militare pentru a-i judeca și condamna, echivalau cu o sentință de condamnare a partidului comunist, semnată chiar pe actul său de naștere.

Dind o înaltă apreciere curajului și abnegației cu care comuniștii au luptat în timpul regimului capitalist pentru interesele majore ale poporului român și pentru cauza socialismului, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta la a 45-a aniversare a creării P.C.R. că, „încă din primii ani ai existenței sale, partidul comunist a fost nevoit să înfrunte prigoana dezlănțuită de clasele dominante... Teroarea dușmanului de clasă nu a reușit însă să înfrângă voința de luptă a comuniștilor și a celorlalți patrioți”¹.

Nouă luni de zile i-au trebuit tribunalului militar pentru instrucția judiciară spre a inventa capete de acuzare, întrucât lipseau probele pentru intentarea unui proces de asemenea proporții.

În acest timp, atât în închisoare, cât și în afară au fost organizate numeroase acțiuni pentru eliberarea lor, pentru aplicarea și respectarea regimului politic, împotriva terorii. Totodată, cei peste 300 de militanți revoluționari — proveniți din rindul celor arestați în anii 1918—1920, arestați cu prilejul grevei generale din octombrie 1920, la începutul anului 1921, la Congresul din mai și după aceea — au desfășurat în închisoare variate acțiuni, cum ar fi: proteste, memorii, greva foamei².

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construcției socialiste*, vol. 1, București, Editura politică, 1968, p. 354.

² Arh. C.C. al P.C.R., fond 96, dos. 194 f. 192—193; dos. 219, f. 1, 27, 94, 136, 146, și 217.

După unele evaluări, la închisorile Văcărești și Jilava și în timpul procesului numărul zilelor de greva foamei făcute de arestați se ridică la impresionanta cifră de 4 000³.

Lupta comunistilor aflați în închisori a fost sprijinită de întreaga clasă muncitoare și presa sa revoluționară de intelectualitatea progresistă, de o parte a presei burgheze. Trebuie remarcat faptul că n-a fost congres, conferință sau adunare muncitorească ținută în perioada mai-decembrie 1921, indiferent de cine și în ce scop au fost organizate, unde, în ciuda regimului stării de asediu, să nu fie exprimate sub diferite forme, protestul contra terorii și să nu se ceară eliberarea celor arestați. Toate acestea au constituit o admirabilă pagină de solidaritate proletară.

La București și în alte centre se țin în ultima perioadă a anului 1921 adunări muncitorești în care, printre altele, se cerea eliberarea imediată a celor arestați și încetarea terorii antimuncitorești.

În ianuarie-februarie 1922, înainte și după începerea procesului, acțiunile muncitorești și campania din presă în vederea eliberării militanților revoluționari au luat o amploare tot mai mare. Zeci de întruniri au avut loc în această perioadă în București, Iași, Ploiești, Cîmpina, Craiova, Turnu Severin și în alte centre. Mii și mii de muncitori, comuniști, socialiști, social-democrați, sindicaliști sau neorganizati, virșnici ori tineri, înfruntând rigorile regimului stării de asediu, umpleau până la refuz sălile „Tomis”, „Ovidiu”, „Grivița”, „Eforie”, „Dacia” (București), „Sidoli” (Iași) a sindicatelor din Ploiești ș.a.m.d., ascultând cuvântări, votind moțiuni și rezoluții în care se dădea glas indignării și revoltei față de judecarea tovarășilor și conducătorilor lor. Presa muncitorească și o parte a celei burgheze va insera numeroase articole care demască și condamnă inscenarea judiciară pusă la cale de cercurile guvernante.

În primul rînd se cuvinte să evidențiem articolele scrise de Lucrețiu Pătrășcanu, N. Popescu-Doreanu, M. Cruceanu, M. Macavel și alți militanți comuniști, care, fiind în discuție acuzațiile aduse celor închiși, au demascat cu argumente fundamentale inconsistența acestora, caracterul lor premeditat. Scrise înainte de începerea procesului sau în prima lui perioadă, cînd acuzații nu se prezentaseră la interogatoriu, aceste articole au dat apărării și chiar celor arestați numeroase argumente la întrebările și la acuzațiile din ordonanța militară. În felul acesta, între cei aduși la bara justiției și cei liberi de afară s-a realizat o adevărată sudură, o voință unită și puternică, capabilă să înfrunte nu numai teroarea, ci și inscenarea odioasă ce se desfășura.

Marcante personalități politice și de cultură românești și numeroase ziare burgheze indeosebi din București își vor exprima, atît înainte, cît și după începerea procesului, indignarea lor profundă față de intensarea procesului și de tratamentul brutal aplicat celor arestați, atrăgînd autorităților atenția că prin aceasta știrbesc prestigiul țării.

La scurt timp după începerea procesului, savantul N. Iorga formula un vehement protest împotriva tratamentului aplicat celor judecați. „Ținem să protestăm, alături de toată lumea conștientă și cu dragoste de soarta cetățenilor acestui stat și demnitatea noastră ca popor, contra

³ Adevărul, XXXV, 1922, nr. 11715 din 17 iunie.

tratamentului barbar ce se aplică la 300 de cetățeni ai acestui stat dați pe mina curților marțiale, schingiuiți și batjocoriți cum nu se poate mai josnic după ce au fost ținuti în aresturi peste un an de zile ca prevenție.

Să înceteze nelegiuirile și barbaria asupritorilor⁴.

Într-un alt articol intitulat *Bolșevism — antibolșevism*, marele cărturar condamna cu indignare metodele folosite de guverne și de instanța militară. El arăta că nu e demn să arestezi un congres după ce s-au îndeplinit toate formalitățile pentru a-și putea ține ședințele, că au fost arestați în masă „comuniști, necomuniști, cine s-a aflat în grămadă”, și băgați în închisoare, unde li s-au aplicat bătăi și insulte neînchipuite, printre ei aflându-se „deputați aleși pentru ideile lor și acum pedepsiți tocmai pentru ideile lor...”⁵.

Cunoscutul om politic, luptător pentru un regim general democratic, Dem. I. Dobrescu, publica și el un vibrant protest împotriva judecării comuniștilor. „În numele umanității tuturor timpurilor — scria el — protestez contra modului cum societatea tratează pe comuniștii trimiși în judecată...”

În numele umanității tuturor timpurilor, judecătoare a oamenilor și societăților, pe societatea care acuză pe comuniști o acuză eu de o crimă inutilă față de comuniști⁶.

Constantin Mille, socialistul de la finele secolului trecut, reputat om politic și ziarist, scria și el în ziarul „Lupta” un articol în care dădea glas indignării sale față de tratamentul aplicat arestaților și de injustețea intențării acestui proces. El arăta că între socialismul său și dictatura proletariatului, susținută de comuniști, e o deosebire ca de fier cer la pământ. „Dar nu înțeleg sălbăticia aceasta inutilă, nu concep militarizarea justiției, protestează în mine simțul de dreptate, ca niște oameni care n-au făcut altceva decît să-și propovăduiască crezul lor să fie dați în judecată, ținuti în prevenție un an de zile și să fie schingiuiți și maltratați...”

E o sălbăticie de oameni cărora nu le pot zice oameni, care nu au inimă, nici cuget, o sălbăticie de fiară sălbatică⁷.

Scriitorul Ion Vinea infiera și el „focarul de isterie și de sadism marțial” și cerea „asistența și intervenția grabnică a savantului Marinescu printre voluptuoși crimei, investiți cu funcții de acuzatori regesti și de temnecieri ai ordinii”⁸. Iar într-un alt articol, el definește Dealul Spirii, „republica independentă”, în care „nici autoritățile nu pot interveni. Un fel de cetate a trecutului, o Bastilie care nu e nici a reacțiunii, nici a revoluției, ci a rafinamentului sadic și a instinctelor crunte”⁹.

La începutul lunii februarie, Constantin Graur cerea și el „să înceteze deci barbaria oficială, că rid hotentotii de noi!”¹⁰. „Ideile nu pot fi bi-

⁴ *Adevărul*, XXXV, 1922, nr. 11603 din 1 februarie.

⁵ *Neamul românesc*, foaia Partidului Național Democrat, XVII, 1922, nr. 5500 din 30 ianuarie.

⁶ *Dimineața*, XIX, 1922, nr. 5500 din 30 ianuarie.

⁷ *Lupta*, ziar politic, II, 1922, nr. 52 din 19 februarie.

⁸ *Luptătorul*, III, 1921, nr. 487 din 3 februarie.

⁹ *Idem*, nr. 498 din 17 februarie.

¹⁰ *Adevărul*, XXV, 1922, nr. 11604 din 2 februarie.

ruite, necum exterminate, atunci când extermini pe cei ce le propagă", nota marele scriitor Gala Galaction. Demascînd cu virulență netemeinicia acuzațiilor și condamînd metodele abuzive și represive folosite contra arestațiilor, el arăta că acestea „toate laolaltă sînt pentru dezorientata noastră lume cel mai zguduitoar manifest comunist imaginabil”¹¹. Ziare bucureștene, cu o orientare democratică avînd o răspîndire largă în țară, ca „Adevărul”, „Aurora”, „Dimineața”, „Luptătorul” și altele, au reprodus zi de zi debaterile procesului și au publicat, deseori fără semnătură, articolele proprii favorabile celor judecați.

Analizînd acuzațiile aduse comuniștilor, ziarul „Aurora” scria: „Au fost înglobați sub aceleași acuzațiuni deținuți pentru motive diferite: unii pentru afilierea la Internaționala a III-a (deși proces de convingeri nu se poate face după chiar textul constituției), alții pentru crimă împotriva statului în urma acelor comploturi dubioase, ceilalți pentru că au publicat foi clandestine sub regim de cenzură, cîțiva pentru că ar fi luat parte la atentatul de la Senat.

Deci procese de credințe politice și de fapte, procese ce nu se pot judeca decît de instanțe civile, procese ce nici măcar nu se pot intenta după însăși legile acestei țări, au fost amestecate în același tot, vor fi supuse aceleiași instanțe militare”¹².

La 26 ianuarie, ziarul „Aurora” a publicat și un apel adresat corespondenților ziarelor străine acreditați în România, pe care îi chema să ia cunoștință și să informeze opinia publică din țările respective despre procedeele justiției militare românești.

Ziarul „Dimineața” nota și el că comuniștii închiși și judecați, indiferent dacă sînt sau nu sînt vinovați, au dreptul la un tratament civilizat și în acest sens cerea intervenția ministrului de război¹³. „Cerem intrarea în legalitate și omenie. Să fie un proces adevărat, iar nu o ticăloșie fără seamăn”, se spunea într-un alt articol apărut în același ziar¹⁴. Glasul celor citați, ca și al altora care vor scrie pe parcursul desfășurării procesului sau vor compărea, ca martori ai apărării, unit cu cel al clasei muncitoare, va produce un imens ecou în țară și peste hotare și va avea un rol important în eșuarea pînă la urmă a monstruosului proces anticomunist care s-a judecat la București timp de peste cinci luni de zile.

Sub presiunea acțiunilor clasei muncitoare, a opiniei publice interne și internaționale, a luptei celor aflați în închisori, la 23 ianuarie 1922 a început la București, la Tribunalul Corpului II armată, procesul din Dealul Spirii, cel mai mare proces politic antimuncitoresc din România și unul dintre cele mai mari de acest fel înscrinate pe plan internațional în perioada interbelică. În acest proces au fost implicați 271 de miștători revoluționari.

Printre cei aflați pe banca acuzaților se aflau: Gh. Cristescu, D. Grofu, Al. Dobrogeanu-Gherea, Timotei Marin, D. Făbian, Gh. Niculescu-Mizil, Gh. M. Vasilescu, I. Olteanu, C. Mănescu, E. Köblös, E. Rozvan,

¹¹ Dimineața, XIX, 1922, nr. 5518 din 20 februarie.

¹² Aurora, I, 1922, nr. 57 din 12 ianuarie.

¹³ Dimineața, XIX, 1922, nr. 5497 din 27 ianuarie.

¹⁴ Ibidem, nr. 5499 din 29 ianuarie.

B. Stefanov, C. Agiu, M. Cruceanu, C. Popovici, N. Marian, I. Grecea, E. Filipovici, Ioan Elena, P. Teacenco, N. Boiangiu, M. Macavei, A. Ionescu, M. Popa, Turzo Nandor, E. Ionescu, C. Palade, Gh. Stoica, ș.a. Poziției dirze a celor aflați pe banca acuzaților, a luptei clasei muncitoare și a presei proletare și democratice din afară li s-a alăturat spre cinstea lor și glasurile multor oameni politici și de cultură de orientări politice foarte diferite din București, cum au fost dr. N. Lupu, N. Iorga, C. Stere, D. R. Ioanițescu, D. Nenițescu, V. Madgearu, O. Densușianu, C. Rădulescu-Motru, Z. Arbore și mulți alții, care au fost citați de apărare ca martori în acest proces.

Pe măsura desfășurării procesului din Dealul Spirii, concomitent cu loviturile pe care acuzații și cea mai mare parte a martorilor le dădau acestei monstruoase înscenări, în afară, clasa muncitoare, organizațiile și presa progresistă luau zilnic poziție și cereau eliberarea militanților revoluționari, condamnând metodele abuzive și nelegale folosite de autorități la acest proces.

În a doua jumătate a lunii mai 1922, valul de indignare al miilor de muncitori participanți la marile întruniri muncitorești este în continuă creștere. La București, Brașov, Ploiești, Constanța, Iași, Cluj și în multe alte centre ale țării au loc viguroase întruniri, la care se cere cu hotărâre încetarea prigoanei și maltratărilor din proces, eliberarea celor închiși, libertate de organizare, front unic. Elementul nou care apare în aceste adunări este cererea imperioasă de a se acorda amnistie generală.

Ziarele bucureștene „Adevărul”, „Aurora”, „Contemporanul”, „Dimineața”, „Neamul românesc” și multe altele publică numeroase articole, unele semnate de oameni politici și de cultură, altele nesemnate, contra continuării procesului și modului de desfășurare, reproducând documente și relatări de la adunări publice de solidarizare cu cei închiși și de protest contra politicii antipopulare a guvernului. Se cere cu insistență amnistia, dar nu ca un act de clemență, ci ca un drept al celor închiși pe nedrept. Pagini impresionante, despre viața celor închiși și despre dreptul lor de a avea opinia politică pe care o cred mai potrivită scriu N. Iorga, N. Lupu, C. Rădulescu-Motru, I. Vinea, C. Bacalbașa, V. Dimitropol, A. Braniște, Dem. Teodorescu și mulți alții.

Toate acuzațiile ticluite de organele represive ale statului burghez s-au prăbușit una câte una. Acuzații, apărarea, clasa noastră muncitoare, martorii, presa și personalitățile democratice, proletariatul internațional, prin curajul, forța și priceperea cu care au demascat acuzație cu acuzație, netemeinicia înscenării, teroarea anticomunistă, au reprezentat acea forță uriașă care a făcut să eșueze complotul burgheziei împotriva clasei muncitoare din România și a partidului ei comunist. Procesul din Dealul Spirii, care s-a desfășurat timp de cinci luni de zile, s-a terminat cu înfrângerea organizatorilor lui, prin demascarea claselor exploatare din România în fața opiniei publice interne și internaționale. În fața acestei situații, la 4 iunie 1922, au fost amnistiați 213 acuzați, iar un lot de 49 a rămas în continuare în proces.

În afară de victoria obținută prin eliberarea sutelor de militanți, amnistia din 4 iunie a însemnat de fapt recunoașterea existenței legale

a Partidului Comunist Român. Ieșirea din închisoare a militanților comuniști în zilele care au urmat s-a transformat în mari manifestații pentru partidul comunist atât la București, cât și în alte centre. Amnistia a fost, de asemenea, primită cu vie satisfacție de opinia publică generală.

Începea o nouă etapă în istoria P.C.R. și a organizațiilor clasei muncitoare conduse de acesta.

Opinion publique Bucarestoise envers le procès du Dealul Spirii

RÉSUMÉ

En se basant sur une ample documentation, effectuée dans les archives et les publications du temps, l'article présente l'immense écho produit en l'opinion publique démocratique de Roumanie par le grand procès anti-communiste déployé à Bucarest entre le 23 janvier et le 4 juin 1921. L'auteur relève d'une part les actions résolues de solidarité avec ceux qui étaient impliqués dans le procès et de protestation véhémement du prolétariat bucarestois contre les autorités royales, et d'autre part l'attitude favorable prise envers les communistes par maintes grandes personnalités politiques bourgeoises et de culture, tant comme témoins dans le procès, qu'en de nombreux articles publiés dans la presse du temps.

On montre dans l'article comment, sous la pression des actions de la classe ouvrière, de l'opinion publique interne et internationale, de la lutte ferme des emprisonnés, les autorités ont été obligées d'amnistier la grande majorité des communistes. Le procès s'est achevé avec la défaite des classes exploitatrices, avec la reconnaissance de la légalité du Parti Communiste Roumain.